

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 25. maja 1864.

Gospodarske stvari.

Tudi sol je dober gnoj, pa kdaj?

O soli *) se po svetu veliko govori, da je dober gnoj njivam in senošetim. Pri nas še celó malokdo gnoji svoje polje s soljo. Pa res tudi sol ni gnoj, da bi se ž njo gnojilo brez prevdarka. Zato smo se namenili, našim kmetiškim gospodarjem bolj na drobno razložiti to stvar ne po praznih domišljijah, ampak po obilih skušnjah iz „Land. Central-Bl.“

1. Pred vsem drugim mora gospodar vediti, da gnojenje s soljó polju le tedaj dobro dé, ako je zemlja precej dobra. Ondi pa, kjer je svet pust, zemlja popolnoma izpita in pusta puhlica, bo gnojenje s soljo gotovo več škodovalo, kakor koristilo. Najbolje je, ako se na njivo v drugem ali tretjem letu potem, ko je bila vrlo s hlevnim gnojem zagnojena, soli potrese.

2. Skorej vse skušnje so razodele, da sol najbolj na rodovitni pešeno-ilovati zemlji zdá. Čim več ima njiva rodovitnih prvin v sebi, tem bolje je. Na suhi peščeni, pa tudi na glinasti in debeli ilovnati zemlji je sol jako nevarna.

3. Posebno dobro se je skazalo gnojenje s soljo pri ječmenu; zrno je zlasti bilo lepo in obilo. Pri ovsu pa je zdala sol več na slami kakor na zrnju.

4. Sploh žitu sol bolj tekne kakor sočivju in korenstvu (pesi, repi, krompirju itd.) Pri sočivji in korenstvu je dobro paziti, da se zemlja preveč ne osoli in da se sol z zemljo dobro pomeša, predno se sadé imenovani sadeži. Na deteljiščih se je zapazilo, da se je gnojna moč soli še posebno drugo leto pokazala; pri žitu pa ne dela sol za dve leti. Če se je krompir sadil na osoljeno njivo, je bil pridelek obilen, pa krompir ni bil tako močnat, pesa pa ni bila tako sladka.

5. Koliko soli se potrebuje, da se oral (joh) ž njo pognoji, ni moč natanko določiti in pravega pravila dati. Zastran tega bi se mogel vsaki svet in vsaka zemlja posebej presoditi in pregledati. Vendar se more po priliki reči, da naj se začne z 1 centom soli na oral, pa se počasi sega do 2 tudi 3 centov.

6. Treba je, da se sol lepo enako po njivi ali po travniku raztrosi. Ondi, kamor pride preobilo soli, pokončá kal ali ga saj zadržuje. Treba je tedaj, da se sol, predno se po njivi trosi ali po travniku, ali taka kakor je ali poprej z vodo pomočena, z rodovito in črno prstjo dobro pomeša in potem z roko po njivi ali travi enakomerno poseje in raztrosi.

7. Prav dobro je, ako se ji razun prsti primeša dvakrat več žganega apna; tudi s koščeno moko

je dobro gnojno sol mešati; tam, kjer je koščena moka (zmlete kosti) pripravno gnojilo, naj se ji četrti ali tretji del pridá soli.

8. Travniki naj se z imenovano mešanco pozimi ali pa zgodaj spomladi gnojé; če se pa njiva gnoji, se mora to pred setvijo zgoditi, da se sol dobro z prstjó pomeša, predno se povleče; to veljá tudi, predno se sadi krompir, repa, pesa.

To so poglavitne vodila, katerih naj se drží gospodar, kateri skuša gnojno sol, da jo dobro opravi. Sol je dobro gnojilo — to je gotovo — al tudi treba je umno ravnati, in z malimi skušnjami začeti.

Kratek poduk,

kako z ajlantovim prejcem (*Bombyx cynthia*) ravnati. *)

Dasiravno bi ajlantov prejec (kavalir ali svilni črvič) v južnih deželah lahko trikrat v letu rodil, skušnja vendar uči, da je boljše, ako samo dva zaroda za dobro vzamemo.

Zapredki (mešički, galeta), ki nam jih konec oktobra (pred vsemi Svetimi) drugi zarod dá, se nabirajo na nit, kakor paternošter (toda zapredek naj se na strani prebode, da se ne poškoduje; potem naj se hranijo čez zimo v kaki izbi, kjer je po Reaumurjevem gorkomeru 6—9 stopinj gorkote. — Ako si z zapredki, kakor se tiče, ravnal, ti izlezejo med 5. in 10. dnevom junija (sv. Ivana) metulji. Metulje, ki so zjutraj izleteli, spravlaj zvečer pred mrakom v velike kletke (čajbe) ali v kake druge luknjaste, zračne škrinjice. Drugi dan deni zedinjene pare, ne ločivši jih, v škrinjice z odduški (prevrtane).

Po različnosti spôla se ti metulji sami ob sebi ločijo, in precej potle izležejo ubrejene samice ob stenah škrinjice jajčka; to opravijo v treh ali štirih dneh. Samci, ki so se od samic ločili, naj se denejo v poprejšnjo svojo škrinjo nazaj. — Jajčka se potem z nohtom ali s topim lesenim nožem odlepijo (odločijo) in pobe-rejo, ter vsaki dan posebi, v kako izbo s 15 do 20 stopinjami (po Reaum.) prenesejo. V izbi naj stojí vedno v kaki posodi voda, da bo po nje izpuhtenji zrak (luft) v izbi, kakor je treba, vlažen (fajhten). V 10 ali 12 dneh izlezejo gosnice. Kadar jih hočeš pobrati, položi majhne ajlantove vejice na-nje tako, da se jih bo spodnje lice listja dotikalo. Brž ko se listja primejo, vtakni vejice v steklenice (flaške) z vodo napolnjene, pa zatakni jih, da gosnice va-nje ne padejo in se ne utopijo. Kadar jim je novega listja treba, deni druge sklenice z ajlantovimi vejicami tik unih, da se gosnice

*) Cesarske fabrike delajo za gnojenje posebno sol, ki se gnojna sol (Dungsaltz) imenuje; cent veljá 70 nov. kraje. Vred.

*) *Ailanthus gl.* (Götterbaum, božje drevó, božják) se imenuje drevó, ktereга perje tudi redí svilne črviče. Vred.

na-nje preselijo. Čez tri dni pa gosenice že lahko na ajlantovo drevo ali hosto (mejo) pod milo nebó preneseš. Tù ni treba družega, ko da se tiste veje v sklenicah, na katerih so poprej gosenice bile, z iglami na drevo ali mejo ajlantovo pripnejo, in ni se bati, da bi jim dež ali hudo vreme škodovalo (razun, ko bi nenavaden vihar ali nenavadna toča prišla). — Potem, ko se gosenice štirikrat olevijo (4 mude prestanejo), se med vejami zapredejo in čez 8 ali 10 dni so zapredki dodelani, da se lahko poberejo. — Ta ravnava, kakor smo jo do sedaj razlagali, se zamore pa tudi tako-le zljajšati. Kadar vidiš, da postajajo jajčka plošaste in rumenkaste, prilepi jih z raztopljeno arabsko gumo (to je, z drevesnim klejem) na ajlantovo listje, ter prepusti vso nadaljno rejo, dokler se ne zapredejo, natori sami. V ta namen se pero na spodnji strani, kar nese en sold, z gori omenjeno gumovico namaže; potem se pripogne, kjer je namazano, na jajčka, ki jih je treba na kakem krožniku (talerju, tôndu) od spodej držati. Pero pa se more brž zopet vzdigniti, da jajčka na enem samem mestu obvisijo.

„Umni Gospodar.“

O zadevah sviloreje kranjske.

C. kr. ministerstvo kupčijstva se je z odpisom od 16. dne u. m. štev. 5194 obrnilo do kmetijske družbe kranjske s sledečimi vprašanji: 1) ali svilorejci (židorejci) kranjski spečajo kaj semena svilnih črvičev v južne kraje (na Laško itd.), 2) po čim bi se seme tukaj dobilo, če bi se ga veliko naročilo, in 3) ali bi ne hotla kmetijska družba prevzeti skrb, da bi izvedila v tistih krajih, kjer se s svilorejo bolj pečajo, ali so črviči celi čas prav zdravi bili, da se more pričakovati tudi prav zdravo seme, in to potem s pripomočjo ministerstva prodati na mnoge kraje.

Ta misel sl. ministerstva je gotovo velike hvale vredna, da — če nam letos sviloreja po sreči gré in nimamo bolezní svilodne v naši deželi — bi se potem z dobro vestjo môglo ministerstvu in svetu odgovoriti: pri nas je gotovo zdravo seme na prodaj.

Kmetijska družba se je z velikim veseljem lotila te stvari in ministerstvu že odgovorila, ker v sviloreji izvrstno izvedena gospoda grof Barbo in žl. Langer sta s hvalevredno pripravnostjo že zagotovila družbi, da hočeta v prid deželi naši prevzeti to nalogo in v svojem okraji pozvediti stan letošnjih svilnih črvičev, ali so zdravi, kdo jih ima in koliko, po čim da se bode cena nastavila itd. Družba pa se je obrnila z enako prošnjo do podružnice metliške, boštanjске in bistriške, naj izroči to skrb popolnoma izvedenim in zaupnim možem za svoj okraj, gosp. dr. Orlu pa za Ljubljano in Gorenško stran.

Nadjati se je, da vsi ti možje bojo radi prevzeli to nalogo, po kateri, če Bog dá zdravje našim letošnjim črvičem, si moremo zagotoviti po svetu dobro ime za naše seme. Gotovo vsak svilorejec bo tudi rad pokazal tem možem svoje črviče, ker po njih se bojo izvedili svilorejci, in znano je, da mora znan biti, kdor hoče kako kupčijo začeti.

Gospodarska skušnja.

* Teden stara kobilica, ki ima že mleko v vimenu. Iz Gôrij na Gorenškem nam je ravnokar pisal nekdanji učenec naše kmetijske šole to-le: „Te dni sem bil v Hraščah, pa mi neki gospodar pokaže še le leto staro kobilico, ktera ima mleko v vimenu. In res je taka; sam sem se prepričal, da se ji dá iz enega sêsca pravo mleko izmolsti. Gospodar mi pové, da ko je žebica bila še le teden stara, je zapazil pri nji že

mleko, ki ga ima do današnjega dné; vse je že poskušal, kar mu je kdo svetoval; ventoval ji je tudi za môro, ker so mu ljudje rekli, da žebica ima zato mleko, ker jo „môra sêsca.“ Se vé, da môra je prava babja vraža, pa vendar gospodarju tudi jez nisem mogel nič gotovega svetovati. Prosim tedaj vas, gosp. doktor, da vi svetujete, kaj je storiti, in po „Novicah“ razglasite to nenavadno prikažen.“ Tako govori pismice pridnega našega nekdanjega učenca. — Radi ga vzamemo v svoj list, ker utegne tudi drugim gospodarjem biti v poduk. — Res je nenavadna prikažen, da teden stara žebica ima mleko; al zdravnikom je to dobro znana stvar, ker se jim večkrat primeri. Tudi pri otrocih teden ali ne dosti več starih, se to večkrat vidi, da imajo mleko v sêscih. Prikažen ta je čisto naravna, ne pa da bi môra kje vmes bila, ktera le bedastim ljudém po glavi rogovili in ktere še nobena živa duša nikdar vidila ni. Če se tako imenovane mlečne žlezice izbudijo prezgodaj v živejše opravilstvo, kakor ima po navadni starosti biti, začnó mleko delati; al pozneje zopet otrpnejo, dokler se ne izbudijo ob pravem času (to je po porodu mladega). Družega ni nič storiti v tacih okoliščinah, kakor pri miru pustiti vime in sesc; mleko neha po tem samo po sebi. Če pa stiskaš, vlečeš, mažeš in kar si koli počenjaš z vimenom ali sescem, dražiš mlečne žlezice, da delajo. Ko bi bil tedaj gospodar v Hraščah popolnoma pri miru pustil mlado kobilico, že zdavnej bi se bilo mleko posušilo in bilo bi vime prazno; ker je pa „vse poskušal“, da bi bil mleko ustavil, ga je s tem še le narejal. Prav on sam je bil tedaj môra, ki je žebico sêsala.

Pokončavanje pomladanskih kebrov.

Iz Št. Vida pri Zatičnji smo z veseljem zvedili, da je ondašnja duhovščina s šolskim učiteljem vred si lepo prizadevala za pokončevanje hroščev (kebrov) ter po 2 kr. nakupovala bokal in jih nabrala nad 20 mernikov. Tudi gosp. dr. Orel v Ljubljani jih je skupoval in tudi blizo toliko so mu jih nanosili.

Podučne stvari.

Besedica staršem.

Mlado drevo se dá zravhati, staro se ulomi.
Nar. pos.

„Kakošen je vendar moj Jurček! komaj mu stoji glava pol četrto pet od tal, pa je tak, da se ga skoraj moramo bati“ — tako je tožila nedavno neka mati proti svoji sosedi. Veliko ste si pravile o svojih otrocih; ena je bolj tožila memo druge; al nikakor si niste mogle razjasniti, od kod li izvira, da morejo otroci taki biti. Pač se ne smemo čuditi, da nekteri starši temu ne vedó vzroka; saj da bi bili pred vedili, s čem se spajajo otroci, bili bi ti morebiti drugačni. Žalibog pa zapazijo starši napčenosti svojih otrok še le takrat, ko se že težko več kaj dá popraviti, ko je „ogelj že v strehi.“ Zdaj pa jamejo vpiti ter pretepavajo uboge razposajence, da je strah. Kaj pa dosežejo s tem? Skušnja nas uči, da taki otroci nikdar niso prida.

Pravi pripomoček, da se otroci ne spridijo, je pametna, previdna odreja, ki pa mora začeti otroka že skor da v zibeli plemeniti; kasneje ne hasni toliko. Da si je dušno gojenje otrok v prvih letih silno važno, ker jim je podlaga poznejemu njihovemu značaju, ravnajo marsikteri starši v tej reči ravno narobe. Sploh namreč mislijo, da je ta del odreja tako lahak ter tako brez vse važnosti, da se nikakor ni treba o tem kdaj kaj posvetovati, ali pa bolj premišljeno z